

Adı Nobel adayları arasında geçen, başka bir çağdan gelmiş gibi yazan ve 21. YY. edebiyatının en etkili yazarlarından Javier Marias'ın 70. doğum gününü, eserlerine ve yaşamına bakarak biz de kutlayalım istedik. Eserlerinin çoğu Türkçeye çevrilen yazar, özellikle Proust'vari bir teknikle yazdığı üç ciltlik casusluk romanı "Yarınki Yüzün"le, oldukça ses getirmişti.

İSPANYA'NIN KENDİNE HAS YAZARI JAVIER MARIAS 70 YAŞINDA!

Javier Marias, gerçekten de başka bir çağdan gelmiş gibi. Neden diyecek olursanız; hâlâ elektrikli daktiloyla romanlarını yazması, e-posta adresinin olmaması ya da akıllı telefon kullanmamasıyla... Romanlarında uzun uzadıya yaptığı tasvirler ve analizler de başka bir çağın dilini günümüze uyarlıymış izlenimi verir, ama gerçekte her şey fazlasıyla güncel ve akışkandır romanlarında.

Gazete yazılarını ya da romanlarını, asistanı daktilo metninden pdf'e dönüştürerek ilgili yerlere gönderir örneğin. Kendisiyle röportaj yapanlar, çalışma masasındaki faks makinesine dikkat çekerler ya da 19. YY. esintileri taşıyan giyim tarzı-

na. Ama bütün bunlar, günümüz insanının dünyasına evrensel temalar üzerinden kuşatıcı bir biçimde bakmaktan onu alıkoymaz nihayetinde. 2021'de yayımlanan "Tomas Nevinson" adlı romanıyla birlikte 15 romanı, üç hikaye kitabı, Türkçede "Yazınsal Yaşamlar" adıyla yayımlanan Faulkner'dan Henry James'e ünlü romancıların yaşamlarıyla ilgili denemelerinin yer aldığı kitabı gibi deneme kitaplarıyla oldukça üretken bir yazar Javier Marias. Dünyaca ünlü Penguin Yayınevi'nin klasikler dizisinde kitabı yayımlanan birkaç

yaşayan yazardan biridir. Aynı zamanda İspanya'nın en üretken ve önemli çevirmenlerinden biri olan Marias, İspanyolcaya çevirdiği klasik yazarlarla birlikte anılıyor artık. Javier Marias, her ne kadar (halen) düzenli olarak yazmaya devam ettiği gazete yazıları ve yaptığı çevirileriyle tanınmaya başlasa da ilk yayımlanan öyküsünü 14 yaşında, ilk romanı "Los dominios del lobo"yu ise 17 yaşındayken kaleme aldı. Romanlarına, Shakespear'in dizelerinden isim koyması gibi detaylar, onun dünya klasikleriyle ilişkisini daha da

BÜLENT USTA

görünür kıldı.

ÜNİVERSİTE YILLARI

Javier Marias, 20 Eylül 1951'de Madrid'de dünyaya geldi. Halen, Madrid'de yaşıyor. Babası, İspanya Kraliyet Akademisi Üyesi filozof Julian Marias, annesi yazar Dolores Franco Manera'nın beş erkek çocuğundan dördüncüsü olarak doğdu. Babası, diktatör Franco'nun karşıtı bir cumhuriyetçiydi ve Franco'cu Ulusal Hareket'in ilkeleri Yemini'ni etmediği için İspanya'daki üniversitelerde ders vermesi yasaklandı. Ünlü İspanyol filozof José Ortega y Gasset'nin öğrencisi olan Julian Marias, ailesini alıp ABD'ye yerleşti ve ora-

Javier Marias'ın kitaplarının büyük bir kısmı Yapı Kredi Yayınları tarafından Türkçeye kazandırılıyor.

da önemli üniversitelerde felsefe dersleri vermeye başladı. Javier Marias'ın çocukluğu, '50'lerin sonuna kadar Amerika'da geçti. Marias doğduktan tam bir ay sonra ABD'de açacaktı gözlerini. İspanya'ya döndükten sonra kız erkek karma eğitim yapan liberal bir okula gitti. Çünkü o yıllarda İspanya'da kızlar ve erkekler ayrı okullara gittiğinden rahip ve rahibelerle eğitim görüyordu. Yazarın babasının ve annesinin kitaplarından ve edebiyatla olan ilişkisinden etkilendiği çok açık. Daha 12-13 yaşlarındayken, William Brown'ın hikayelerini ve silahşör romanlarını çok sevdiğinden o yazara öykünerek ilk öyküsünü yazdı. Öyküsünün yayımlanacağına dair en ufak bir fikri olmadığını sonraki söyleşilerinde itiraf edecekti. Sadece eğlenmek ve zevk aldığı için öykü yazmıştı ve bir yayıncı, öyküyü beğenip kitap olarak bastı. İlk romanı "Los dominios del lobo" 17 yaşındayken yayımlandığında da aynı ilke geçerliydi: Kendisi için, zevk aldığı ve ilgi duyduğu konular hakkında yazmak... Hatta bu yüzden, ilk romanı yayımlandığında eleştirmenler "Bu genç adam neden kendi dünyasından, etrafındakilerden, sorunlarımızdan, İspanya'dan bahsetmek yerine ABD'de geçen bir suç ve melodram hikayesi yazdı?" diye eleştirecekti.

ÇEVİRMEN ROMANCI

1971'de dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, İspanya'da da edebiyat modası sosyalist gerçekçiydi ve edebiyatı Franco diktatörlüğüne karşı bir silah gibi görme eğilimi yaygındı. Javier Marias, bu bakış yüzünden İspanyol edebiyatının o yıllarda kötü bir dönem geçirdiğini söylüyor bir söyleşisinde. Aslında Marias, yazdığı ilk romanın, çocukluğunu geçirdiği İspanya'nın atmosferiyle uyumlu olduğunu, o baskıcı atmosferde insanların Amerikan aşk ve polisiye romanlarına ve filmlerine sığındığını, ancak bu sayede nefes alabildiğini ve kendisinin o romanı yazma motivasyonunun da bunlar olduğunu dile getirmişti. Çok okunmak ya da ödüllere aday olmak gibi stratejilerle değil de öncelikle kendi edebi zevki için yazması, belki de onun edebiyattaki etkisinin gücünü açıklıyor.

Javier Marias, Madrid Complutense

Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı Bölümü'nde okudu ve ayrıca felsefe dersleri aldı. O yıllarda İngilizceden İspanyolcaya çeviriler yapmaya başladı. Updike, Hardy, Conrad, Nabokov, Faulkner, Kipling ve Shakespeare başta olmak üzere birçok ismin eserini İspanyolcaya kazandırdı. 1979 yılında Sterne'nün ünlü eseri "Tristram Shandy"den yaptığı çevirisiyle Premio de traducción Fray Luis de León'a değer görüldü. Genç yaşta aldığı bu ödülün sonra, çevirmen olarak edindiği kimlik iyice pekişti. 1983-1985 yılları arasında Oxford Üniversitesi'nde İspanyol Edebiyatı ile Çeviri Kuramları dersleri verdi. Marias 1986'da "El hombre sentimental", 1988'de de konusu Oxford Üniversitesi'nde geçen "Todas las almas", 1992'de "Corazón tan blanco"yu ("Beyaz Kalp", YKY, 2016) yayımladı. 1994'te çıkan romanı "Mañana en la batalla piensa en mí" ("Yarın Savaşta Beni Düşün", YKY, 2016), Venezuela'nın önemli ödülü Premio Rómulo Gallegos'a değer görüldü. Marias'ın 1986'dan itibaren yazdığı romanların kahramanlarının hepsinin çevirmen oluştukları dikkat çekicidir. Çevirmen olarak yaşadıklarından esinlenmesi ve çevirmenliği ele alışındaki derin bakış, roman yazma deneyimini etkilemiş gibi görünüyor. 2002'de Marias "Yarınki Yüzün" üçlemesinin ilk kitabı olan "Tu rostro mañana 1. Fiebre y lanza"yı ("Yarınki Yüzün: Ateş ve Mızrak", Metis Yay., 2011), 2004'te ikinci cildi "Tu rostro mañana 2. Baile y Sueño"yu ("Yarınki Yüzün: Dans ve Rüya", Metis Yay., 2011), 2007'de son cildi "Tu rostro mañana 3. Veneno y sombra y adiós"u ("Yarınki Yüzün: Zehir, Gölge, Veda", Metis Yay., 2012) yayımladı. "Los enamoramientos" ("Karasevdalılar", YKY, 2015) 2011'de, "Así empieza lo malo" ("Acı Bir Başlangıç Bu", YKY, 2018) ise 2014'te yayımlandı. "Berta Isla" ise 2017'de (YKY, 2019) okullarıyla buluştu. 2021'de yayımlanan "Tomas Nevinson" da bu ay Yapı Kredi Yayınları tarafından Türkçeye çevrildi.

ÖDÜLLER VE REDDEDİŞ

Javier Marias'ın yazar olarak ünlenişi, 1990'larda gerçekleşti. Onun biraz klastrofobik olarak nitelendirilebilecek üslubu; yoğun, detaycı ve içsel bir konuşma gibi yazışı, kurduğu uzun cümleler ve pek

çok yan hikayelerden oluşan ve dallanıp budaklanan romanlarının kurgusu, böyle bir dile ve üsluba alışık olmayan okur için fazla yoğun ve sıkıcı gelebilir. Ama bu dile kendisini bırakabilen ve o yavaşlığın ve detayların içinde kaybolmayı göze alan biri için, tıpkı Proust okurken olduğu gibi yoğun bir edebi haz sunar. 1990'larda Marias'ın romanlarının sıkı takipçileri ortaya çıktı ve peş peşe ödüller almaya başladı. İspanya'da 1993'te Ulusal Eleştirmenler Ödülü'nü, üç yıl sonra Fransa'da verilen Feminin Ödülü'nü, 1997'de Nelly Sachs Uluslararası Ödülü'nü, yine 1997'de Uluslararası Impac Dublin Ödülü'nü aldı ve daha pek çok roman dalında ödüle değer görüldü. Ama İspanya'da verilen Narrativa Ödülü'nü reddetti ve İspanya'daki hiçbir kurumsal ödülü almayacağını, kendisine verilecek ödülün kütüphaneler için harcanmasını istedi. Bunun nedeni olarak, "Kabul etmiyorum, çünkü babam (Julian Marias) dahil benim hayran olduğum birçok yazar asla resmi bir ödül almadı" açıklamasında bulundu.

Javier Marias aynı zamanda Reino de Redonda adlı butik bir yayınevi işletiyor ve haftalık olarak El País gazetesine deneme ve makale yazmaya devam ediyor.

SAYIP DÖKME

Javier Marias'ın romanları, adeta bir "sayıp dökme" romanlarıdır. Romanlarının anlatıcıları, her şeyi bütün detaylarıyla, hatta o detaylar arasında kaybolacak kadar takıntılı bir biçimde durmaksızın anlatırlar. Bu durum bazen asıl hikayeden uzaklaşma hissi de verir. Kendisi de bir söyleşisinde planlayarak yazmadığını dile getirmişti. Anlattığı şey nereye gidiyorsa oraya gitmekten çekinmez, ama bu durum anlattıklarının birbirinden kopuk olduğu anlamına da gelmez, bütün o hikayeler bir noktada buluşup daha da derinleştirir her hikayeyi. Binlerce sayfalık, birbirini takip eden ve ortak karakterlere sahip bu romanları, Proust'un "Kayıp Zamanın İzinde"sini çağırıştırır bir bakıma. Bellek ve zaman, bütün bu yazılanların ortak noktasını oluşturur.

"Yarınki Yüzün" romanı şöyle başlar: "İnsan hiçbir şey anlatmamalı, bilgi de vermemeli, hikaye de aktarmamalı..." Böyle başlayan roman, öyle çok şey an-

latır ki anlatmakla da kalmaz, anlatma ve hikaye üzerine teorik bir tartışmaya da girer; felsefi tartışmalar, içsel ve dışsal gözlemler, hayalle gerçeğin birbirine karıştığı kuşatıcı bir atmosfere çeker okuru.

"Yarınki Yüzün"ün ilk cildi "Ateş ve Mızrak"ta şöyle yazmıştır Marias: "Neredeyse bütün insanların sorunu, sınırlılıkları, sebat eksikliğinden, tembellekten, kolaylıkla tatmin olmaktan ve ayrıca korkudan kaynaklanır. Neredeyse herkes kısa bir miktar yol alır, sonra kendini frenler, çabuk durur, oturup korkusunu üstünden atmaya çalışır ya da uyuklar, o zaman da yetersiz kalır. Birinin aklına bir fikir gelir, genel olarak bununla, o fikirle yetinir, o ilk düşüncenin ya da buluşun ardından memnun mesut durur ve düşünmeye devam etmez, yazıyorsa daha derin yazmayı sürdürmez, daha ileriye gitmeye zorlamaz kendini; ilk yarma hareketi onu tatmin eder, hatta o kadarına bile gerek duymaz, ilk kesik, insanların ve olayların, niyetlerin ve şüphelerin, gerçeklerin ve kandırmacaların ilk tabakasını geçmek yeter ona; çağımız kişisel tatminsizliğe ve elbette tutarlılığa düşmandır; her şeyden çabucak sıkılmak üzere düzenlenmiştir, dikkat kıpır kıpır ve değişkendir, uçan bir sinek bile dikkati dağıtır, sürekli soruşturmaya ve sebat, bir şeyin üzerinde gerçekten durup öğrenmeye tahammül yoktur. Uzun bakışa, Tupra'nın bakışına, sonunda bakılanı etkileyen bakışa izin verilmez. Günümüzde oyalanan bakış hakaret kabul edilir, bu yüzden de insanlar perdelerin, dürbünlerin, teleobjektiflerin, uzaktaki kameraların ardına gizlenmek ve yüzlerce ekrandan gözletmek zorundadırlar."

Javier Marias, tam da bu alıntıda dile getirdiği görüşe göre yazan biridir, her şeyden çabuk sıkılmaya karşı, her şeyi derinlemesine soruşturan, ele aldığı konuyu etrafıca kuşatan, kendini frenleyen bir üsluba göre yazmaya devam ediyor. Marias, bir söyleşisinde dile getirdiği gibi, romanlarını bir haritaya göre değil, pusulaya göre yazıyor. Nereye gittiğini bilen, ama gittiği yeri çerçevelemeden ya da önceden belirlemeden. Onun bu edebiyat sırrı, belki de bu çağa özgü anlatı tarzından uzak. Yine de bu çağın meselelerine derin bir bakış açısı sunan bir anlayış. ■